

Nr 98.

Ankom till riksdagens kansli den 30 april 1917 kl. 3 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckt motion om ändring i
kungl. kungörelserna angående understöd av stats-
medel åt sinnesslöanstalter och epileptikeranstalter
den 8 oktober 1915.*

(3:e avd.)

I en inom första kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion (nr 32) har herr *A. Petré*n hemställt, *dels* att ur kungl. kungörelsen angående understöd av statsmedel åt anstalter för obildbara sinnesslöa den 8 oktober 1915 uteslutes såväl 7 § som andra stycket av 8 §, *dels* ock att ur kungl. kungörelsen angående understöd av statsmedel åt anstalter för bildbara sinnesslöa, som icke äro fallandesjuka, och åt epileptikeranstalter den 8 oktober 1915 uteslutas 7 och 8 §§.

Till stöd för sitt förslag har motionären anført följande:

»I ett den 19 februari 1915 avgivet yttrande fäste de för revision av sinnessjukstadgan m. m. tillkallade sakkunnige, vilka även fått i uppdrag att yttra sig om villkoren för statsbidrags utgående till sinnesslöanstalterna, uppmärksamheten därpå, att sambandet mellan stadgandet uti fjärde stycket av 9 § i lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913 och frågan om storleken av det till sinnesslöanstalterna för de olika kategorierna sinnesslöa utgående statsunderstödet icke blivit berört vare sig uti Kungl. Bihang till riksdagens protokoll 1917. 6 saml. 47 häft. (Nr 98).

Maj:ts proposition rörande allmän pensionsförsäkringslag eller vid dennas behandling inom riksdagen, men att detta vore en fråga av den principiella betydelse, att den borde underkastas särskild prövning. Därvid framhölls, att då enligt nämnda stadgande i pensionsförsäkringslagen, jämfört med 33 § uti densamma, anstalten äger att uppbära å densamma intagen person tillkommande pensionstillägg resp. pensionsunderstöd *och därav tillgodogöra sig kostnaden för vården*, så skulle därav följa, att statens utgifter till sinnesslöanstalt för till pensionsunderstöd berättigad sinnesslö i själva verket komme att ökas med den del av pensionsunderstödet, som bestrides av statsmedel. Då en sådan ökning i statsunderstödet för å sinnesslöanstalt vårdad väl icke torde hava varit av riksdagen avsedd, ifrågasattes uti ovannämnda yttrande, huruvida icke för sådana å sinnesslöanstalter vårdade sinnesslöa, för vilka pensionsunderstöd utgår, det enligt eljest gällande grunder utgående statsunderstödet för sinnesslöa borde minskas med tre fjärdedelar av pensionsunderstödet belopp. Sedan detta tillstyrkts av medicinalstyrelsen och pensionsstyrelsen förklarat sig ej hava något att däremot erinra, gjorde Kungl. Maj:t vid 1915 års riksdag (proposition nr 127) framställning av innehåll att, då å statsunderstödd anstalt intagen sinnesslö, blind dövstum eller fallandesjuk tillerkänts pensionstillägg eller understöd enligt lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring och detta enligt 9 § samma lag må uppbäras av anstalten, det statsunderstöd, som enligt eljest gällande grunder skulle för den sålunda å anstalt intagne utgå till anstalten, skall från och med 1915 minskas med ett belopp, motsvarande vad enligt nämnda lag å staten belöper av kostnaden för ifrågavarande pensionstillägg eller understöd, eller, där nämnda statsunderstöd till beloppet ej överstiger statens andel av berörda kostnad, icke till någon del utgå. Denna framställning blev efter tillstyrkan av statsutskottet (utl. nr 67) av riksdagen bifallen (riksdagens skrivelse nr 96, 1915), varefter en bestämmelse av nämnda innehåll blev intagen i de nämnda kungörelser, som — med anledning av den vid 1914 års senare riksdag beviljade förhöjningen av statsbidraget för vissa kategorier sinnesslöa och för fallandesjuka — den 8 oktober 1915 blevo utfärdade angående understöd av statsmedel åt sinnesslöanstalter och epileptikeranstalter.

Emellertid hava de förutsättningar, på vilka ifrågavarande bestämmelse är byggd, i realiteten visat sig icke vara för handen. Långt ifrån att det i 9 § fjärde stycket, jämfört med 33 § av pensionsförsäkringslagen, gjorda stadgandet, att sjukvårdsanstalt, som är allmän, skall för tid, under vilken pensionstagare är å sådan intagen, uppbära honom tillkommande pensions-

tillägg, resp. pensionsunderstöd, alltid efterföljes, synes det sålunda tvärtom vara regel att sådant understöd uppbäres av vederbörande målsman (kommun eller enskild), som till anstalten erlägger avgiften för anstaltsvården. Det har nämligen ofta förekommit, att sinnesslöanstalters läkare avgivit intyg rörande där vårdad sinnesslö, vilket av vederbörande pensionsnämnd begärts för ingivande av ansökan om understöd enligt pensionsförsäkringslagen, utan att sådant understöd sedan kommit anstalten tillhanda. Enligt vad jag har mig bekant, hade sistlidne höst ännu endast 6 av de något över 40 statsunderstödda anstalter för sinnesslöa och fallandesjuka, som i vårt land finnas, uppburit något pensionsunderstöd. I allmänhet torde en anstalt icke få kännedom om, huruvida pensionsunderstöd beviljats en å densamma intagen sinnesslö (resp. fallandesjuk), så mycket mera som detta beviljande ju kan hava skett redan före intagningen å anstalt. Där det emellertid blivit bekant för anstalten, att pensionsunderstöd beviljats och uppgift härom lämnats i dess ansökan om statsbidrag, men understödet ifråga uppbäres av vederbörande i den sinnesslöes hemort, *har dock* — jämlikt 8 § andra stycket uti kungl. kungörelsen angående understöd av statsmedel åt anstalter för obildbara sinnesslöa den 8 oktober 1915 resp. 8 § i kungl. kungörelsen angående understöd av statsmedel åt anstalter för bildbara sinnesslöa, som icke äro fallandesjuka, och åt epileptikeranstalter den 8 oktober 1915 — *det till anstalten utgående statsbidraget minskats med tre fjärdedelar av pensionsunderstödet belopp, oaktat intet av detta kommit anstalten till godo.* I sådant fall har anstalten alltså fått mindre bidrag av staten än för övriga å densamma vårdade, mindre alltså än som varit avsett med 1914 års senare riksdags beslut om statsunderstöd för sinnesslöanstalter och å epileptikeranstalter vårdade. Ett sådant förhållande innebär givetvis en orättvisa. När en anstaltsstyrelse nu sökt att få detta missförhållande rättat genom att vända sig till pensionsstyrelsen med anhållan om dess medverkan till pensionsunderstödet utbetalning till anstalten, har pensionsstyrelsen, när fråga varit om en av förening eller enskild ägd anstalt (på samma gång den dock utlovat, så vitt möjligt vore, den begärda medverkan), förklarat att 9 § fjärde stycket av pensionsförsäkringslagen icke ägde tillämpning å anstalten, såsom varande enskild. Uppenbart är väl dock, att den ovannämnda kungl. propositionen till 1915 års riksdag var byggd på den förutsättningen, att alla de *statsunderstödda* sinnesslöanstalterna och epileptikeranstalterna vore att betrakta som allmänna, vare sig de ägdes av landsting eller stad *eller* av förening eller enskild person.

Med ovan anförda erfarenhet är det ju helt naturligt, att det bland

sinnesslövärdens målsmän råder en livlig önskan att här avhandlade bestämmelse upphäves. För en sådan önskan har jag också vid mina besök å sinnesslöanstalterna erfarit många uttryck. Initiativ till ifrågavarande bestämmelses borttagande har ock blivit taget av medicinalstyrelsen. Denna har nämligen i ett underdånigt yttrande av den 25 februari 1916 över ett av de för revision av sinnessjukstadgan m. m. tillkallade sakkunnige den 25 oktober 1915 avgivet utlåtande, som huvudsakligast rörde förhållandet mellan stadgandet i 9 § fjärde stycket i pensionsförsäkringslagen och hospitalsavgifterna, föreslagit *dels* att nämnda stadgande i pensionsförsäkringslagen måtte upphävas, *dels ock* att stadgandena uti 8 § av de båda nådiga kungörelserna angående statsunderstöd åt anstalter för sinnesslöa och för epileptikeranstalter måtte underkastas den omarbetning, som av den sålunda föreslagna lagändringen föranledes. Över denna framställning har pensionsstyrelsen den 22 juli 1916 avgivit underdånigt yttrande. I detta anför pensionsstyrelsen, att skäl synes föreligga att vidtaga åtgärder i syfte att förtydliga och eventuellt till innehållet ändra ifrågavarande stadgande i 9 § i pensionsförsäkringslagen, men att styrelsen finner det lämpligt att taga frågan härom i övervägande i samband med inom styrelsen pågående utredning rörande ändring av andra bestämmelser i pensionsförsäkringslagen. Därjämte yttrar pensionsstyrelsen emellertid här beträffande sinnesslöanstalterna, att dessa i vissa fall onekligen genom stadgandena i 8 § av de nådiga kungörelserna rörande statsunderstöd åt sådana den 8 oktober 1915 kommit i en sämre ställning ifråga om åtnjutande av statsbidrag än de intogo före dessa kungörelsens utfärdande, tilläggande: »Därest det skulle anses olämpligt att upphäva den i kungörelserna förekommande bestämmelsen om minskning av eljest utgående statsbidrag för å anstalten intagen person, som åtnjuter pensionstillägg, torde emellertid saken tillsvidare kunna ordnas så, att, i händelse anstalten icke kommer i tillfälle att uppbära pensionstillägget, avgiften till anstalten för pensionstagaren höjes med ett belopp motsvarande tre fjärdedelar av det pensionstillägg, som tillerkänts ifrågavarande person.»

Som av den citerade punktens ingress framgår, avstyrker pensionsstyrelsen för sin del ingalunda medicinalstyrelsens förslag att upphäva här avhandlade stadganden i 8 § av de nådiga kungörelserna angående understöd av statsmedel åt sinnesslöanstalter. En sådan lösning av den föreliggande frågan är ju också vida mer rationell än det av pensionsstyrelsen, som av det anförda framgår, i själva verket endast alternativt gjorda förslaget, att anstalterna skulle för de speciella fallen bestämma

olika avgifter, allt efter som beviljat pensionsunderstöd uppbures av anstalten eller av den för vårdavgiften svarande och i senare fallet allt efter pensionsunderstödet storlek. För övrigt är emellertid att märka, att anstalten i vissa fall alls icke äger rättighet att efter behag fastställa eller höja vårdavgifterna, då det i 7 § av båda de ifrågavarande nådiga kungörelserna är stadgat, att den årliga avgift, med vilken föräldrar eller enskilda målsmän bidraga till vård och underhåll för sinnesslöa vid anstalten, ej må för mindre bemedlade överstiga 50 kronor. *Den av pensionsstyrelsen i slutet av den citerade satsen anvisade utvägen är sålunda icke utan vidare möjlig.* Vid sådant förhållande vågar jag framställa förslag om upphävande av det ovannämnda, vid 1915 års riksdag fattade och av Kungl. Maj:t godkända beslutet om minskning i det enligt eljest gällande grunder utgående statsunderstödet till sinnesslö- eller epileptikeranstalt i de fall, där pensionstillägg resp. pensionsunderstöd tillerkänts någon å sådan anstalt intagen. Visserligen innebär detta förslag att för sistnämnda fall statens utgifter bliva större än de belopp, vilka — enligt 8 § första stycket i nådiga kungörelsen angående understöd av statsmedel åt anstalter för obildbara sinnesslöa den 8 oktober 1915 och 1 § i nådiga kungörelsen angående understöd av statsmedel åt anstalter för bildbara sinnesslöa, som icke äro fallandesjuka, och åt epileptikeranstalter den 8 oktober 1915 — äro bestämda skola utgå som statsunderstöd för de olika kategorierna av sinnesslöa och för de fallandesjuka. Härvid är emellertid att märka *att detta i själva verket redan mycket ofta förekommer*, nämligen i alla de fall, där pensionsunderstöd tillerkänts en å sinnesslöanstalt eller å epileptikeranstalt intagen, utan att detta kommit till anstaltens eller medicinalstyrelsens kännedom, i det att i sådana fall det jämlikt nämnda paragrafer uti kungörelserna ifråga bestämda statsunderstödet utan någon minskning utgår till vederbörande anstalt och staten *dessutom* med tre fjärdedelar bidrager till det av vederbörande målsman uppburna pensionsunderstödet. Vidare må i detta sammanhang erinras om att det redan nu finnes ett icke obetydligt antal sinnesslöa — nämligen de å statens sinnessjukanstalter jämlikt sinnessjukstadgans § 28 intagna — för vilka statens utgifter belöpa sig till mera än den sammanlagda summan av i nämnda paragrafer bestämda statsbidrag till sinnesslöanstalterna + statens bidrag uti beviljat pensionsunderstöd. Enligt medicinalstyrelsens senaste berättelse rörande sinnessjukvården i riket, vilken gäller år 1914, vårdades vid slutet av detta år sammanlagt 488 sinnesslöa å statens samtliga sinnessjukanstalter (därav 301 under diagnosen imbecillitet och 187 under diagnosen idioti).

Då flertalet av dessa sinnesslöa torde vårdas i tredje betalningsklassen, i vilken avgiften är 60 öre om dagen, men medelkostnaden under nämnda år för varje patient å våra sinnessjukanstalter uppgick till 1,71 kronor för dag, bli alltså statens utgifter för flertalet av ifrågavarande sinnesslöa — räntor å byggnadskostnaderna oberäknade — 1,11 kronor för dag eller över 400 kronor för år, medan statsunderstödet för å av landsting, stad, förening eller enskild upprättad sinnesslöanstalt intagna utgår med högst 250 kronor. Även om staten för sådan sinnesslö *utöver nämnda belopp* betalar tre fjärdedelar av beviljat pensionsunderstöd, stannar alltså statens utgift för denne dock vid avsevärt lägre belopp än det som den å statens sinnessjukanstalt intagne förorsakar statsverket, i all synnerhet som det, trots stadgandet i 9 § fjärde stycket av pensionsförsäkringslagen vid sinnessjukanstalterna råder den praxis, att i fall, där pensionstillägg resp. pensionsunderstöd uppburits av anstalten (vilket i övrigt endast mera undantagsvis synes förekomma), beloppet ifråga avdrages på avgiften för vården och *icke* tillgodogöres anstalten *dess* kostnader för vården.

Av vad som nu blivit anfört torde väl ett upphävande av bestämmelsen att det enligt eljest gällande grunder utgående statsbidraget för sinnesslöa och fallandesjuka skall i fråga om sådana, vilka tillerkänts pensionsunderstöd, minskas med tre fjärdedelar av detta, vara tillräckligt motiverat. Det tillkommer emellertid ännu ett skäl för sådan åtgärd, nämligen det, *att pensionsunderstödet i sin helhet i många fall väl behöves såsom en hjälp för den, som erlägger avgiften för den å sinnesslö- och epileptikeranstalt intagne.* Vid de av föreningar eller enskilda ägda sinnesslö- och epileptikeranstalterna har avgiften nämligen i allmänhet varit 300 kronor om året och vid några av dessa anstalter har man med anledning av nu rådande dyrtid sett sig nödsakad att ytterligare höja densamma för att icke anstaltens existens, av ekonomiska skäl måtte äventyras. Som i det föregående omnämnts torde, redan under nuvarande förhållanden, beviljat pensionsunderstöd i allmänhet uppbäras av den å anstalt intagne sinnesslöes (resp. fallandesjukes) målsman, en praxis, som medicinalstyrelsen — enligt mitt förmenande på synnerligen goda grunder — velat ha lagstadgad. I de hitintills dock relativt sällsynta fall, där anstalten emellertid på grund av det ännu gällande stadgandet i 9 § fjärde stycket i pensionsförsäkringslagen verkligen uppbär pensionsunderstödet, kunde, därest det bestämdes att detta ej skulle medföra någon minskning uti det enligt eljest gällande grunder utgående statsbidraget, i stället avgiften i sådant fall nedsättas med ett belopp, motsvarande det uppburna pensionsunderstödet, vilket på

så sätt likväl skulle komma den avgiftsbetalande till godo. I och med detsamma den, som erlägger vårdavgiften för en sinnesslö, för bestridandet av denna har tillgång på för sådan beviljat pensionsunderstöd — något som redan nu såsom nämnts ofta är fallet — finnes det emellertid ingen anledning att bibehålla 7 § i de nådiga kungörelserna angående statsunderstöd åt sinnesslö- och epileptikeranstalter, däri — som nämnts — är stadgat, att den årliga avgift, med vilken föräldrar eller enskilda målsmän bidraga till vård och underhåll för sinnesslö vid anstalten, för mindre bemidlade ej må överstiga 50 kronor, då ju pensionsunderstödet redan nu överstiger denna summa, och det ju icke finnes rimlig anledning att den sinnesslöes målsman skall betala mindre för dennes vård än vad han för denne får lyfta i pensionsunderstöd. För övrigt har nämnda paragraf, som (fast i något annorlunda form) även fanns i de äldre kungörelserna på området, i mycket ringa grad fyllt den uppgift, som med densamma avsågs, då det, förutom av landsting eller stad anordnade anstalter, endast varit en och annan av förening ägd anstalt, som kunnat mottaga något nämnvärt antal mot en avgift av allenast 50 kronor om året, då de av föreningar och enskilda ägda anstaltarnas budget i allmänhet icke kan tåla den inkomstminskning detta skulle innebära. Vid nämnda anstalter för sinnesslöa och fallandesjuka har man därför bland de sökande brukat giva företräde för dem, för vilka den vanliga avgiften erlades, medan de, för vilka jämlikt 7 § uti här ifrågavarande nådiga kungörelser begärts vård mot en årsavgift av allenast 50 kronor, i allmänhet icke vunnit inträde å anstalten.»

Utskottet har vid övervägande av den föreliggande framställningen väl funnit de av motionären anförda synpunkterna beaktansvärda, men har utskottet dock icke ansett sig kunna enbart på den av motionären lämnade utredningen tillstyrka riksdagen att nu fatta beslut i enlighet med motionärens förslag. Utskottet finner sig sålunda böra förorda, att framställningen göres till föremål för Kungl. Maj:ts prövning, och får förty hemställa,

*Utskottets
yttrande.*

att riksdagen, i anledning av herr Petréns förvarande motion, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida icke de av motionären framhållna olägenheterna av nu gällande bestämmelser angående förhållandet mellan å ena sidan pensionsunderstöd och pensionstillägg och å andra sidan statsbidraget för å sinnesslöanstalt

och epileptikeranstalt intagen person samt maximiavgifter å sådana anstalter för mindre bemedlad må bära genom ändring i berörda bestämmelser undanröjas, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill sagda utredning^{er} må giva anledning.

Stockholm den 30 april 1917.

På statsutskottets vägnar:

AXEL EKMAN.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar *O. M. Strömberg, S. H. Kvarnzelius, H. F. Lamm, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, C. G. Ekman, O. Bergqvist, J. L. Widell*, greve *N. F. Posse, K. A. Malmborg, J. S. Almer* och *C. I. Asplund* samt
från andra kammaren: herrar *A. Ekman, H. Andersson* i Skivarp, *K. V. Rydén* i Malmö, *C. Persson* i Stallerhult, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *A. Wiklund, J. Ström, A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun, *K. O. Strid, J. Pålsson* och *K. A. Tengdahl*.
